

VERGİ İNCELEMELERİ VE ARAMALARINDA ÖNEMLİ NOKTALAR [15.05.2010]

Prof. Dr. Hakan ÜZELTÜRK

Vergi inceleme ve aramaları kapsamında inceleme sırasında mükellefler İdare tarafından kendilerinden talep edilen bilgi ve belgeleri inceleme elemanına sağlamak zorundadır. Bu konuda Vergi Usul Kanunu'nun inceleme konusundaki 134 vd. maddeleri ile arama konusundaki 142 vd. maddeleri hükümleri çerçevesinde hareket edilmesi gerekmektedir. İnceleme kural olarak 139. madde çerçevesinde işyerinde yapılacağından gerekli uygun mekânı da kendilerine tahsis etmelidirler. Kanun'da incelemelerin ne zaman işyerinde değil İdare'nin binasında yapılacağı belirlenmiş bulunmaktadır. Bu durumlar dışında mükellefin inceleme için İdare'ye gitme zarureti bulunmamaktadır.

İnceleme konusunda inceleme elemanları mükellefe neden sözkonusu işlemin yapıldığını açıklamak zorundadır. Mükellefe ayrıca uluslararası sözleşme ve yargı kararları çerçevesinde inceleme ve aramalar sırasında haklarının da açıklanması zarureti bulunmasına rağmen şu anda bu konu ülkemiz bakımından yerine getirilememektedir.

İnceleme elemanları İdare'nin kendi iç yazışmalarında da açıkladığı üzere mükellefe karşı olan davranışlarında özenli olmak zorundadır. Mükellefe sanki vergi kaçırmış gibi davranmamalıdır. Bu durum ancak bir yargı kararı ile belirlenecek olup, yapılan iş sadece bir tespitten ibarettir. Ayrıca mevcut şartların da dikkate alınması ve işyerinde mükellefi rencide edecek söz ve davranışlardan kaçınılması gerekmektedir. Bu konuda sanırım, her iki taraf bakımından da, toplumda gerekli asgari nezaket kurallarına uymak sorunları önleyecektir.

Ayrıca, inceleme raporlarında "...yapıldığı anlaşılmaktadır", "bu amaçla davranıldığı açıktır", "...niyetiyle hareket etmiştir", " gibi hiçbir somut olay veya bilgi ve belgeye dayanmayan sadece soyut ifadeler yer almaktadır. Bu gibi hukuken eksik ve ispat yükünü yerine getirici nitelikte olmayan değerlendirmeler sonucunda yapılan tarhiyatlar da hem davaların kaybedilmesine, hem yargının yükünün artmasına yol açmaktadır.

Danıştay Kararlarında da, "...vergi incelemesinin amacının ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamak olduğu belirtilerek gerçek durumun vergiye esas alınacağı ve incelemenin de bu amaca yönelik olması gerekeceği" belirtilmiştir. Dolayısıyla vergi inceleme elemanlarının vergi inceleme raporlarını suçun hukuken tespitine yönelik olarak hazırlamaları zarureti bulunmaktadır. İdare'nin bir an önce kaybettiği davaları inceleyerek hukuki hataların nerelerde ve kimler tarafından yapıldığını tespit etmesi, gerekli önlemleri de derhal alması gerekmektedir. Bu çaba hem yargı, hem tahsilât hem de güven unsuru bakımından önemli avantajlar sağlayacaktır.

Aramalar bakımından daha farklı sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Öncelikle şahsi eşyalara elkonması mükellefler bakımından her zaman problem yaratmaktadır. Arama yapanların davranışlarındaki farklılıklar İdare bakımından da sonradan onarılamayacak sonuçlara yol açmaktadır. Aramalar esnasında alınması gerektiğine karar verilen şeylerin alınma yöntemleri de bazen izah edilemeyecek kadar hatalıdır. Arama sırasında uyulacak kuralların belirlenmesinde uluslararası düzenlemelerde belirtilen ilkelerin bu işlemleri yapanlara öğretilip öğretilmediğinin ve öğretilenlerin doğru olup olmadığının da kontrol edilmesi

gerekmektedir. Elkonulan eşyaların saklanması konusunda ise bırakın uluslararası kuralları kendi düzenlemelerimizin bile yerine getirilmediği görülmektedir.

Arama ve incelemeler sırasında gerek davranış kuralları ve izahatlar, gerekse yapılan işlemler bakımından istenmeyen ve hoş olmayan bir davranışla karşılaşıldığında veya kanun hükümlerine aykırı bir uygulama görüldüğünde ne yapılmalıdır? Bu konuda birkaç davranış şekli tercih edilebilir. Hiçbir şey yapmamak, İdare'ye şikâyette bulunmak ve yargı yoluna başvurmak.

Mükellef ve İdare vergi ilişkisini hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı çerçevesinde yürüttüğü, karşılıklı ödev ve haklarını yerine getirdiği ölçüde vergi ilişkisi de gelişecektir. Burada mükelleflere düşen ödevlerini yerine getirip haklarını talep etmesi, İdare'ye düşen ise hem mükelleflerin bu haklarının korunması hem de sağlıklı bir vergi sistemi kurabilmesi bakımından teori ve uygulamayı birbirine uydurabilmesi, kendi yapılanmasını yeniden gözden geçirmesi ve çalışanlarına verdiği eğitimleri yeniden düşünmesi gerekmektedir. Belirtilen problemler bütünüyle dikkate alındığında uygulamada vergi idaresine karşı ciddi bir güvensizlik olduğu görülmektedir. Bu durum da ancak haklara saygı ve bunun eğitimi ile düzeltilebilecektir.

Kaynak: http://www.6news.com.tr/tr/articles/77/tr/Hakan_Uzelturk, (erişim tarihi: 20.05.2010)